



# Kai Larsen

15. NOVEMBER 1921– 23. AUGUST 2012

## AF HENRIK BALSLEV

Kai Larsen blev født den 15. november 1921 i Hillerød. Hans far var bogbindermester Alex Larsen, som havde overtaget sin læremesters bogbinderi i Helsingørgade 12, hvor der også var indrettet en papirhandel. Hans mor, Elisabeth Larsen, som var uddannet modist, passede papirhandlen, mens faren passede bogbinderiet. Kai Larsen, som var eneste barn i familien, kom på Frederiksborg Statskole, hvorfra han dimitterede som student i 1946. Samme år begyndte han at studere naturhistorie og geografi, som også omfattede erhvervsgeografi, på Københavns Universitet. Under studierne foretog han en række studierejser. I 1947 drog han til Holland som en del af sine erhvervsgeografiske studier for at se genopbygningen af landet efter krigen. Under opholdet boede han hos advokat Herman S. Stencker og fru Janny Laméris, med hvis datter Anna Geetruda, Kai Larsen i 1949 blev gift og fik to børn, Ann-Margrit Mayer og Hanne van Assendelft de Coningh. Stadig under studierne, i 1947, havde Kai Larsen mulighed for at deltage i en botanisk ekspedition til Grønland, af hvilken han havde stort udbytte, idet han senere kunne udgive tre mindre forskningsarbejder om planternes cytologi og variation. Igen i 1949, mens han stadig var stud. mag. i naturhistorie ved Københavns Universitet, fik han mulighed for at deltage i en indsamlingsrejse, som foregik i bil ned igennem Frankrig, Spanien, Schweiz og Østrig. Endnu engang viste han sin interesse for forskning og udgav sammen med Tyge W. Böcher og Knud Rahn et arbejde om Knopnellikes og Fliget Fejbrede's cytologi. I 1952 færdiggjorde han sin magisterkonferens.

Efter magisterkonferensen aftjente Kai Larsen sin værnepligt i årene 1952–53. Hans første ansættelse var som videnskabelig assistent på Københavns Universitet under Tyge W. Böcher, et arbejde, han bestred i tre år (1953–55). I den treårige periode udgav han, sammen med Böcher og andre, 16 arbejder, som hovedsagelig omhandlede den europæiske floras cytologi og kromosomtall.

I 1955 blev Kai Larsen ansat som amanuensis ved Farmaceutisk Højskole i København. Han overgik i 1962 til en lektorstilling samme sted indtil 1963. I løbet af de otte års ansættelse på Farmaceutisk Højskole forestod han botanikundervisningen og fortsatte parallelt hermed en aktiv forskergerning, som især var rettet mod studier af den europæiske floras cytologi. Under tiden på Farmaceutisk Højskole indgik Kai Larsen sit andet giftermål med øjenlæge, dr. med. Anna Dorthea Frandsen, med hvem han fik to børn, Lisbeth og Christian, som var tvillinger. I samme periode opstod der mulighed for at deltage i en botanisk ekspedition til Thailand, som blev ledet af professor Thorvald Sørensen, der var direktør ved Botanisk Have på Københavns Universitet. Ekspeditionen var organiseret i samarbejde med senere medlem af Videnskabernes Selskab Gunnar Seidenfaden, som på det tidspunkt var Danmarks ambassadør i Thailand. Den 1. januar 1958 rejste Thorvald Sørensen og Kai Larsen til Bangkok, og mens Thorvald Sørensen returnerede efter tre måneder, forblev Kai Larsen i Thailand året ud. Han vendte først hjem midt i december, hvor han for første gang mødte sine tvillinger, som allerede var 10 måneder gamle. Ekspeditionen havde været vellykket, og der blev hjembragt 30-40 store trækasser, der rummede de store samlinger af flere tusind planter og andre prøver. Turen blev også starten på et langt venskab mellem Kai Larsen og den thailandske botaniker Tem Smitinand, som han arbejdede sammen med indtil dennes død i 1995. Kai Larsen deltog i endnu en ekspedition til Thailand, mens han var ansat på Farmaceutisk Højskole. Det var i 1961–62. Endnu engang fik Kai Larsen samlet et stort materiale af 2–3000 pressede planter, 400 frøprøver til Botanisk Have og en stor samling af 300 levende orkideer, som var specielt hjembragt med henblik på Gunnar Seidenfadens studier af de thailandske arter af denne familie. Seidenfaden var nu udenrigsråd i København og kunne derfor benytte sig af Botanisk Haves vækstfaciliteter. Endelig støttede Carlsbergfondet en 3. ekspedition til Thailand i 1963 til udforskning af skovene omkring Kwai floden. Det var, mens Kai Larsen var på denne ekspedition, at han fik besked om, at han var udnævnt til professor i botanik ved Aarhus Universitet, der var i færd med at opbygge de naturvidenskabelige uddannelser.

Som nyudnævnt professor fik Kai Larsen mange administrative, undervisningsmæssige og forskningsmæssige opgaver. Sammen med zoologer, genetikere osv. skulle han opbygge biologiuddannelsen. Der skulle ansættes en række yderligere lærerkræfter, og fagene skulle udvikles og deres sammensætning struktureres. Kai Larsen og hans kollegaer koncentrerede

sig i første omgang om at få opbygget 1.-delsundervisningen, og i en række år måtte de biologistuderende rejse til København for at tage fag til deres 2. del. I begyndelsen af 1970'erne var der oprettet nogle 2.-dels fag, bl.a. de store botanikfag. Kai Larsen underviste selv i taksonomi, nomenklatur og plantegeografi.

Men Kai Larsen havde også store ambitioner om at opbygge en omfattende infrastruktur omkring den botaniske forskning og uddannelse. Der forefandt et mindre herbarium på omkring 30.000 ark ved Naturhistorisk Museum, som blev begyndelsen til det nye Aarhus Herbarium. Kai Larsen havde medbragt et herbarium baseret på dubletterne af hans egne indsamlinger i Thailand. De personlige herbarier af seminarielektorerne J. Jeppesen og J. Linhardt indgik også i det nye herbarium, som blev døbt Herbarium Jutlandicum, og som fik acronymet AAU i den internationale liste over herbarier, Index Herbariorum. Igen gennem sine kontakter i Østrig med den kendte botaniker professor K. H. Reichinger foranledigede Kai Larsen en donation af 120.000 eksemplarer af dubletter fra nationalherbariet i Wien. Der havde man ikke ressourcer til at montere og tilgængeliggøre store mængder af indsamlet materiale. Så mod at love, at materialet ville blive monteret og gjort tilgængeligt for det internationale forskersamfund, blev en meget betydningsfuld samling af central-europæiske planter deponeret ved det nyoprettede Herbarium Jutlandicum. Samtidig påbegyndte Kai Larsen med hjælp fra sine nye kollegaer og studenter, blandt andre den senere rektor ved Aarhus Universitet Lauritz B. Holm-Nielsen, indsamlingen af et såkaldt exsiccata, som er indsamlinger med et stort antal dubletter, der siden byttes med tilsvarende exsiccata fra andre herbarier. Der blev indsamlet 863 numre i dette *Flora exsiccata Jutlandica*, hvert nummer med 65–70 dubletter, som blev distribueret til lige så mange herbarier. Dette resulterede i op imod 60.000 ark, der kom retur fra en række institutioner rundt om i verden, og som således blev et vigtigt led i opbygningen af et verdensomspændende herbarium. Samtidig fortsatte indsamlingsarbejdet i Thailand, hvor der blev samlet 47.000 numre med 6–7 dubletter, der ligeledes genererede bytte med flere hundredetusind nye samlinger. Herbariet er i de senere år gået under navnet *Aarhus University Herbarium*, og det huser nu omkring 750.000 indsamlinger. Disse store mængder indsamlinger kræver betydelig plads. Omkring 1968 lejede Aarhus Universitet sig ind i en tidligere møbelfabrik i Grønnegade, som husede herbariet, indtil det kunne flytte til de nuværende moderne lokaler på campus i 1987.

Den botaniske infrastruktur skulle også omfatte væksthuse, og med vanlig frygtløshed – og understøttet af 1960'ernes økonomiske optimisme – foranledigede Kai Larsen Aarhus Universitet til at gå i gang med at etablere nye væksthuse. Det blev universitetets arkitekt, den navnkundige C.F. Møller, der tegnede, og Kai Larsen, der rådgav, og i 1970 stod husene færdige. Der var 2500 kvadratmeter under glas, og de blev hurtigt fyldt med 5000 forskellige planter fra hele verden fordelt i fem huse, der hver repræsenterede en klimazone.

Disse væksthuse, som ejedes af universitetet, lå på kommunalt ejet jord, og universitetet måtte som modydelse give gratis adgang for offentligheden, især med henblik på skolernes mulighed for at bruge dem uddannelsesmæssigt. Disse væksthuse er på den måde blevet folkeveje i byen med store besøgstal og ses som en oase, hvor borgerne kan nyde og lære.

Succesen med disse store infrastrukturprojekter er formentlig blevet hjulpet med på vejen af det faktum, at Kai Larsen i en periode (1966–68) fungerede som dekan for Det Naturvidenskabelige Fakultet.

Trods de mange administrative opgaver, som Kai Larsen påtog sig i forbindelse med etableringen af botanikken og biologien ved Aarhus Universitet, bibeholdt han sin videnskabelige interesse for udforskningen af Thailands flora. Allerede tre år efter udnævnelsen til professor i Aarhus havde han formået at overbevise Danida om vigtigheden af samarbejdet mellem dansk botanik og forstsvænet i Thailand. Han foretog således i 1966 den 4. dansk-thailandske botaniske ekspedition i samarbejde med Royal Forest Department i Bangkok. Fra thai side deltog professor Tem Smitinand, som var leder af Royal Forest Herbarium i Bangkok. Dette samarbejde førte til yderligere ni botaniske ekspeditioner i perioden 1966–1999.

Det var derfor naturligt for Tem Smitinand og Kai Larsen sammen at etablere det fælles thai-danske projekt *Flora of Thailand*. Men det var også indlysende, at for at det kunne gennemføres, måtte det støttes af et internationalt samarbejde. Kai Larsen indkaldte derfor i 1965 til møde, som blev afholdt i Kew Gardens, London, med deltagelse af ledende botanikere fra Thailand, Frankrig, England, Holland og Danmark. Her enedes man om at påbegynde et multinationalt samarbejdsprojekt med det formål at lave en videnskabelig flora for Thailand. To år senere mødtes gruppen igen i Leiden, og der blev lagt konkrete planer for, hvordan projektet skulle ledes og gennemføres. Kai Larsen og Tem Smitinand blev *editors*, som blev støttet af en *assistant editor* og en *production editor*. Der blev også nedsat et *governing board* med repræsentanter fra de involverede institutioner. Hvert tredje år arrangeres der et *Flora of Thailand*-møde, hvor *editorial board* og forfatterne deltager med rapporter om fremskridt inden for behandlingen af de forskellige plantegrupper. Kai Larsen har deltaget i alle møderne; han ledede organiseringen af det 14. møde som blev holdt i København i 2008. Ved det 15. møde, som blev holdt i Chiang Mai, kunne han ikke deltage pga. sit svækkede helbred, men han holdt sin tale, som var optaget på video i hans hjem kort tid før mødet. Kai Larsen var *editor in chief* af *Flora of Thailand* indtil sin død og står som sådan på den seneste udgivelse, som er en behandling af palmefamilien, der udkom i 2013, et år efter hans død. Igennem årene skrev Kai Larsen behandlingerne af 45 plantefamilier med 349 arter for floraen. Hans vigtigste bidrag var behandlingen af familierne *Caesalpiniaceae* og *Myrsinaceae*.

Et år efter udgivelsen af det første bind af *Flora of Thailand*, i 1971, giftede Kai Larsen sig med MSc fra Chulalongkorn University Supee Saksuwan. De fik ingen børn, men udgav sammen 30 publikationer om især Zingiberaceer og Caesalpiniaceae. Supee Saksuwan Larsen var en dygtig anatom og bidrog især med elektronmikroskopiske studier af pollen, som understøttede morfologiske analyser af arterne.

Kai Larsen blev valgt ind i Videnskabernes Selskab i 1979 og gav kort efter meddelelse *Om udforskningen af Thailands Flora*.

I 1996 blev Kai Larsen 70 år og gik på pension. Han blev udnævnt som officiel professor emeritus med ret til kontor og almindelige ressourcer, så længe han bidrog til Universitetets virke. Han blev ved med at komme "på arbejde" flere dage om ugen og fortsatte arbejdet med thaifloraen og flere andre projekter, som han var involveret i, bl.a. *Flora of China*-projektet. Han fortsatte også sine rejser til Thailand og fungerede aktivt i forskergruppen på Biologisk Institut indtil kort tid før sin død.

Kai Larsen blev hædret af den thailandske regering, som i 1968 tildelte ham officersdekorationen af den thailandske kroneorden. Han opnåede også det danske ridderkors af 1. grad i 1971. I 1994 blev han udnævnt til æresdoktor ved Prince of Songkla-universitetet i Thailand. Endelig blev han beæret med udgivelsen af et thailandsk frimærke på hans 85-års-dag. Frimærket viser ingefærplanten *Caulokaempferia arenicola*, som Kai Larsen opdagede og beskrev en del år tidligere. Mange af Kai Larsens kolleger har hædret ham ved at opkalde planter efter ham. Fire slægter bærer hans navn: *Kailarsenia* og *Larsenaikia* tilhører begge krapfamilien, *Kaisupeea* tilhører familien Gesneriaceae og hædrer både Kai Larsen og hans hustru Supee, *Larsenianthus* er en slægt i ingefærfamilien, som han elskede så højt. Der er også 19 plantearter opkaldt efter Kai Larsen. Nogle af dem er *Bauhinia larsenii*, som er en fossil Caesalpiniacé fra Kina, *Impatiens larsenii* fra Balsaminfamilien, *Cassytha larsenii* fra Laurbærfamilien, *Crotalaria larsenii*, som er en ærteblomst, *Primula larsenii* i kodriverfamilien, *Lasianthus larsenii* og *Mouretia larsenii*, begge i krapfamilien, og endelig *Caulokaempferia larsenii*, *Cornukaempferia larsenii*, *Curcuma larsenii*, *Hedychium larsenii*, *Kaempferia larsenii* og *Zingiber larsenii*, der alle hædrer hans store bidrag til forståelsen af ingefærfamiliens taksonomi.

Kai Larsen døde den 23. august 2012 efter nogen tids sygdom, omgivet af sin hustru og kollegaer.

**Æret være hans minde.**